

Božo ODOBAŠIĆ

Svečano slaviti euharistiju*

Ako imamo u vidu da je ova tema izabrana za svećeničke proljetne koronske sastanke 2004. god. na temelju Papine enciklike *Ecclesia de Eucharistia* (Rim, 17. travnja 2003.), onda već na početku dobro se prisjetiti izjave sv. Ivana Krstitelja židovskim izaslanicima koji su ga pitali: "Tko si ti?" On kaže istinu, ne zaniijeka: "Ja nisam Krist... ni Ilija, ni prorok, ali im naglašava: "Među vama stoji koga vi ne poznate" (Iv 1,26). Euharistija je misterij. Unatoč našoj spoznaji o Bogu samo se u vjeri može razumjeti i prihvatiti (EE, 15). I u tom misteriju, "među nama stoji koga ne poznajemo". Nismo ga zacijelo u punini upoznali. Zato je ovo ozbiljna i nadasve važna tema. Mi svakog dana, a nedjeljom s narodom posebno, svečanije slavimo euharistiju, svetu misu.

Srž enciklike

Papina enciklika je prije svega dogmatskog karaktera, manje pastoralnog pa za našu temu nemamo konkretnih uputa osim što u 5. poglavlju povezuje kult u svezi s "vanjskim uresom euharistijskog slavlja". Stvarnost misterija, naime, treba biti očitovana doličnim vanjskim uresom slavlja. Enciklika želi posvijestiti dogmatsku istinu o euharistiji: *Crkva živi od euharistije* (EE, 1). Ona osim prvog dogmatskog dijela enciklike koji naglašava da euharistija tvori srž naše vjere iako je "Tajna vjere" (1. pogl.), ima tri poglavlja koji ističu snažnu povezanost euharistije i Crkve. "Euharistija izgrađuje Crkve" (2. pogl.) i "Apostolicitet euharistije i Crkve" (3. pogl.) i "Euharistija i crkveno zajedništvo" (4. pogl.). Šesto poglavlje ističe Bl. Djevicu Mariju kao "Ženu euharistije" koja je uzor Crkvi za euharistijsko štovanje. Enciklika je u svojoj biti ekleziološke naravi što se iščitava i iz samog naslova *Ecclesia de Eucharistia* - Crkva živi od Euharistije. To je "srž misterija Crkve" (EE, 1). U dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, 11 Crkva ispovijeda da je euharistijska žrtva

* Predavanje održano na svećeničkoj koroni u Fojnici 10. ožujka 2004.

“izvor i vrhunac cijeloga euharistijskog slavlja”. “Euharistija naime sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest samoga Krista, naš Vazam i živi Kruh. On po svom tijelu, Duhom Svetim oživljenom i oživljavajućem, daje ljudima život” (PO, 5). “Crkva je rođena iz pashalnog misterija. Upravo zato se euharistija, koja je u pravom smislu riječi sakrament uskrsnog otajstva, *postavlja u središte crkvenog života*” (EE, 3). Zato Papa kaže, “ovom enciklikom želim iznova ražariti euharistijsko ‘divljenje’ u povezanosti s baštinom Jubileja” 2000. god. On želi da razmatramo Kristovo lice s Marijom. Posebno slavljem euharistije na Veliki četvrtak (zato je ustanovio Otajstvo svjetla krunice apostolskim pismom *Rosarium Virginis Mariae*). I ovu encikliku završio je posebnim poglavljem o Mariji “*Ženi euharistije*”. U tom smislu kaže da je “Euharistija otajstvo vjere i ujedno otajstvo svijetla” (*Rosarium V. M.*, 21). Na bilo kojem oltaru “euharistija se uvijek slavi, u određenom smislu, *na oltaru svijeta*. Ona spaja nebo i zemlju. Obuhvaća i prožima sve stvoreno. Božji Sin postao je čovjekom da sve stvorenje ponovno vrati, u uzvišenom činu hvale, onomu koji ga je izveo iz ničega. I tako on, vrhovni i vječni Svećenik, ulazeći po krvi svoga križa u vječno svetište, iznova vraća Stvoritelju i Ocu cijelo otkupljeno stvorenje. Čini to po svećeničkoj službi Crkve na slavu Presvetoga Trojstva. Ovo je doista *mysterium fidei* (*tajna vjere*) što se ostvaruje u euharistiji: svijet izišao iz ruku Boga stvoritelja vraća se njemu po Kristovu otkupljenju” (EE, 8). “Euharistija, Isusova spasiteljska prisutnost u zajednici vjernika i njezina duhovna hrana, nešto je najdragocjenije što Crkva ima na svome povijesnom putu. To objašnjava *brižnu pozornost* koju je ona uvijek ukazivala euharistijskom otajstvu” (EE 9). Mnogi koncili u povijesti Crkve, napose Tridentinski, pa papinski dokumenti (Pavao VI., *Mysterium fidei*, 3. 9. 1965.) i dokumenti Drugog vatikanskog koncila iskazuju dogmatski, ekleziološki i pastoralni vid značenja euharistije. Oni su nabrojani u enciklici. Posebno se citiraju *Lumen gentium*, *Sacrosanctum Concilium*, *Presbyterorum Ordinis* a s druge strane u svezi s euharistijom određuje svećeničku ulogu i važnost njegova poslanja upravo slavljem euharistije.

Svetost kulta obvezuje

Dolično slaviti euharistiju i svećenicima i vjernicima proizlazi kao obveza iz same božanske stvarnosti euharistije. Nakon što je u prvom poglavlju istaknuta dogmatska i eklezijalna povezanost euharistije i Crkve, papa ističe: “Sve to pokazuje veliku odgovornost koju, u euharistijskom slavlju, imaju prije svega svećenici” (EE, 52). Značajno je da enciklika ne

govori samo o euharistijskom slavlju, svetoj misi, nego govori mnogo šire, o liturgijskom čašćenju euharistije, što znači i drugim oblicima iskazivanja euharistijskog štovanja kao što su klanjanja Presvetoj euharistiji čuvanoj u svetohraništu, pohodu Presvetom, liturgijskom klanjanju, raznim pobožnostima i slavljinama u organiziranim grupama, procesijama itd. (EE, 25).

U euharistiji se događa u specifičnom obliku cijela objava koja je zapisana u Svetom Pismu. U njoj se otvara put razumijevanju cjelovite povijesti spasenja. Služba riječi i slavlje euharistijske žrtve uprisutnjuju spasenje koje se u punini u žrtvi Isusovoj na križu dogodilo.¹ Slavljem euharistije “spasenjsko djelovanje žrtve ostvaruje se u punini kada se Gospodinovo tijelo i krv primaju u pričesti”. Tim se ostvaruje i dubinsko sjedinjenje vjernika s Kristom. U pričesti primamo samoga Isusa koji se prinio za nas na križu. Pričešćujemo se njegovom krvlju koja je prolivena na otpuštenje grijeha (EE, 16; Mt 26,28). Time se sam božanski život u nama, nalik trojstvenom životu u Bogu, u euharistiji ostvaruje, jer “kao što je mene poslao živi Otac i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje živjet će po meni” (Iv 6,57). Euharistija je tako predokus *nebeske gozbe* na kojoj se Krist daje za hranu. Stoga, euharistija ni u kojem slučaju nije vlasništvo pojedinca nego pripada Crkvi. Crkva je okupljena na slavlje kojem predsjedava zakonito zaređeni svećenik. Sudjelujući u slavlju ostvaruje se susret s Kristom i njegovim Ocem koji ga je poslao da spasi sve što je izgubljeno. Euharistija pripada zajednici. Namijenjena je spasenju svih. Tako se slavljem ulazi u zajedništvo sveopće Crkve što znači *communio sanctorum* u koje pripadaju i živi i mrtvi. Na plodovima euharistijske žrtve participiraju živi i mrtvi kojima se pridružuju korovi nebeskih anđela. U tom smislu to je i *nebeska liturgija*. Mi ujedinjujemo svoje glase govoreći, pjevajući s nebeskim korom koji trajno Bogu pjeva hvale. Euharistija je zahvala u kojoj na kraju prefacije pridružujemo svoje glase zboru kerubina i serafina. Euharistija je tako na svojstven način predokus neba,² “zalog buduće slave”. To i pokazuje i eshatološki usklik zajednice nakon posvete darova kada kliče: “Tvoj dolazak iščekujemo.” Eshatološka napetost *izražava i učvršćuje zajedništvo s nebeskom Crkvom* (EE, 19). Euharistija hrani nadu u onaj konačni dolazak Spasitelja našega Isusa Krista. Zato je “doista komadić neba koji se otvara na zemlji. To je zraka slave nebeskog Jeruzalema, koji probija oblake naše povijesti i baca svjetlo na naš put” (EE, 19). Tako euharistija “*potiče naš osjećaj odgovornos-*

¹ Cyprian VAGAGGINI, *Theologie der Liturgie*, Benzinger Verlag, Einsiedeln - Zürich - Köln 1959., str. 15.

² Joseph RATZINGER, *Dio e il mondo. Essere cristiani nel nuovo millennio*, San Paolo, Torino 2001., str. 376.

ti prema sadašnjoj zemlji" (EE, 20; GS, 39). Time ohrabreni iz euharistijskog slavlja crpimo snagu "svjetlom evanđelja izgradnji svijeta po mjeri čovjeka koji će u punini odgovarati Božjem naumu" (EE, 20). Isusova trajna prisutnost među nama utiskuje kroza slavlje euharistije svoj pečat dobrote, istine i ljubavi, mira i oprostjenja što moraju biti prepoznatljivi znaci kršćanina u svijetu. Jedan je teolog nedavno znakovito napisao "treba iznijeti Isusa iz naših crkva u svijet", na naše ulice, u obitelji, u tvornice, u škole, da ga svijet u nama prepozna i obrati se od svoje bezbožnosti. Isus je učitelj zajedništva i služenja. Euharistija to u potpunosti očituje. "Tvoju smrt Gospodine naviještamo, tvoje uskrsnuće slavimo..." iskazuje našu eshatološku zauzetost oko preoblikovanja života da On na određeni način postane potpuno "euharistijski". Sudjelovanje u euharistiji ne smije nas ostaviti ravnodušnima prema siromašnima, prezrenima, bolesnima, svima koji čeznu za ozdravljenjem i duše i tijela. "Hoćeš li častiti Kristovo tijelo? Ne zanemarij ga kada je golo. Ne iskazuj mu čast ovdje u hramu sa svilenim tkaninama, da bi ga potom zanemario vani, gdje trpi hladnoću i golotinju", pisao je sv. Ivan Zlatousti (EE, 20, *bilj.* 34).

Euharistija izgrađuje Crkvu

Euharistija je središte, živo srce Crkve. Snagom sakramenta Crkva okupljena oko Krista u euharistiji vidljivo se predstavlja i navješćuje svijetu otkupiteljsku snagu Kristove žrtve. Kao vidljivi sakrament u prilikama kruha i vina očituje i proizvodi jedinstvo vjernika koji tvore jedno mistično tijelo Kristovo. Postoji, dakle, uzročna veza između euharistije i Crkve. Apostoli s Isusom na Posljednjoj večeri primili su zapovijed "činite ovo na moj spomen" (1 Kor 11,24-25). Činite jest zapovijed, ne preporuka. Čini i riječi Isusove u riječima apostola i njihovih nasljednika, u slavlju euharistije, uprisutnjuju novi savez ovjekovječen u Isusovoj žrtvi. Svećenik to čini, ne u svoje ime, nego *in persona Christi* po Isusovoj zapovijedi: "Ovo činite *meni* na spomen." Slavljenci euharistije su narod novog saveza otvoreni svijetu. "Onaj koji mene blaguje, živjet će po meni" (Iv 6,57). Crkva u Kristu, sakrament spasenja, vrši Isusovo poslanje u svijetu a euharistija je izvor i vrhunac cijele evangelizacije jer cilj joj je sve dovesti u najtješnje sjedinjenje s Bogom i do jedinstva cijeloga ljudskog roda (usp. LG, 1). Euharistija je preporučajuća *snaga jedinstva cijele Kristove Crkve*. Zato je važno čašćenje euharistije i izvan liturgijskog slavlja mise. Ono što smo nekako zapostavili nakon Drugog vatikanskog sabora sažimljući sve u slavlje mise, sada se opet preporučuje. Tako ne bi trebalo zanemariti češći pohod Presvetom, duže klanjanje i zadržati se u molitvi

i *duže vrijeme* (Ponovno krenuti za Kristom - redovnicima!). Preporučuje se javno izlaganje Presvetog sakramenta na klanjanje. Posebno se preporučuje gajiti *adoraciju u šutnji* da svatko iznese Kristu svoje osjećaje, pohvale i molbe.

Apostolicitet euharistije i Crkve

Poznata nam je istina da euharistija izgrađuje Crkvu i Crkva vrši euharistiju. Između euharistije i Crkve je najtješnja veza. I jedna i druga je 'jedna, sveta, katolička i apostolska'. Posinodska apostolska pobudnica *Pastores gregis - Pastiri stada*³ - o biskupu služitelju evanđelja i Isusa Krista za nadu svijeta (16. 10. 2003.) isto ističe: "Biskup vrši službu posvećivanja slavljenjem euharistije i ostalih sakramenata, a u srcu biskupove *munus sanctificandi* nalazi se euharistija, koju on sam prinosi ili se brine da se ona prinosi... na izgradnju Crkve kao otajstva zajedništva i poslanja" (PG, 33, 37). Na temelju euharistije su i apostoli jer im je Krist sebe povjerio. Crkva upravo na temelju te stvarnosti prenosi polog objave u punini darovan u Kristu. I euharistija se slavi samo u vjeri apostola i njihovih zakonitih nasljednika. Zato je apostolsko naslijeđe bitno jer tu je Crkva u punom i vlastitom smislu. Zbog toga samo svećenik zakonito zaređen *in persona Christi* može biti zakoniti predvoditelj i prinositelj euharistijske Kristove žrtve (EE, 28-29). Sakramentom svetog reda svećenici participiraju na Kristovu svećeništvu dok vjernici crpe svoje kraljevsko svećenstvo iz sakramenta krštenja. Zato i euharistijsku molitvu ne može moliti nitko drugi nego samo svećenik. Puk mu se pridružuje svojom vjerom, molitvom i šutnjom. Euharistija je središte i vrhunac života cijele Crkve. Isto je tako i središte i vrhunac svećeničke službe (EE, 31). Euharistija stoga mora biti i "središte i korijen čitavog života prezbitera" (PO, 14). Duhovni lik svećenika mora se graditi na bogatstvu euharistije. Zato se preporučuje svakodnevno slavljenje euharistije makar joj vjernici i ne mogli prisustvovati (EE, 31) jer ona je čin Krista i cijele Crkve. Euharistijski duh mora zračiti i nadahnjivati cijeli pastoralni rad svećenika.

Euharistija izvor crkvenog zajedništva

Isus je molio u svojoj euharistijskoj molitvi "da svi budu jedno" (Iv 17,20). On moli da to budu i oni za koje on moli da "povjeruju da si me ti poslao". Crkva na svom putu u svijetu evangelizacije svijeta "neprestano

³ IVAN PAVAO II., *Pastores gregis* (16. X. 2003.), KS, Dokumenti 137, Zagreb 2003.

živi i raste” iz euharistije. Ali kako euharistija veže istom apostolskom vjeringrom u snažno zajedništvo, i Crkva je pozvana da promiče zajedništvo kako s Bogom tako i s vjernicima. U protivnom ona bi postala besplodna, odsječena od svoga korijena (šizmatička). Stoga euharistiji teže i svi ostali sakramenti kao svom središtu. U tom smislu svaki vjernik nužno čezne punom euharistijskom zajedništvu, koje se ostvaruje u svetoj pričesti. Kada to nije moguće, govori se o “duhovnom zajedništvu”. To je važno jer na euharistije imaju udio i oni koji imaju zakonske ili duhovne prepreke. Njih ujedinijuje s Kristom i Crkvom ista vjera makar to vidljivo ne mogu očitovati u euharistijskoj pričesti. Kristova žrtva ima snagu i djelotvornost *u sebi* za onoga koji je prihvaća u vjeri. Onda i onaj koji ne blaguje kruh jednako participira, prema mjeri, na darovima ponuđenima svim drugima (EE, 35).⁴ Enciklika govori o vidljivom i nevidljivom zajedništvu. Vidljivo je ono koje uključuje puno zajedništvo u vjeri i milosti, na temeljima apostolskog nauka, sakramenata i u hijerarhijskom redu. Nevidljivo pretpostavlja milosni život po kojem postajemo “zajedničarima božanske naravi”. Stoga, slaviti svetu euharistiju znači biti dostojan slavlja. Zato Apostol opominje: “Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije” (1 Kor 11,28).

Sakramenti euharistije i pokore čvrsto su povezani. Zato treba vjernicima omogućiti ispovijed prije svete mise ako je moguće, a ako ima više svećenika i u tijeku mise. Uputu Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenta *Redemptionis sacramentum* izričito to spominje. “Prema starim predajama Rimske Crkve, nije dopušteno spojiti slavlje sakramenta pokore sa svetom misom na način da postanu jedan liturgijski čin. Ali to ipak ne priječi da svećenici, izuzev onih koji slave ili koncelebriraju svetu misu, saslušaju ispovijed vjernika koji to traže da se tako izade ususret potrebama vjernika, pa čak dok se slavi misa u istom prostoru” (Uputa RS, br. 76). Na posebni se način preporučuje da u bogoslužnim prostorima ispovjednici budu *vidljivo prisutni* u određene sate, da te satnice budu prilagođene stvarnim prilikama pokornika.⁵ Crkveno zajedništvo što ga euharistija izgrađuje traži zajedništvo s vlastitim biskupom i Rimskim prvosvećenikom. Biskup je, naime, vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojoj posebnoj Crkvi. “Neka se smatra sigurnom ona euharistija koja se obavlja pod vodstvom biskupa ili onoga kojemu je on povjerio zaduženje”, pi-

⁴ Usp. Joseph RATZINGER, *Razgovor o vjeri*, Verbum, Split 1998., str. 124.

⁵ Usp. IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo *Misericordia Dei* (7. 4. 2002.), br. 2, 9. Pojedinstvo o mjestu i vremenu utvrđuju Biskupske konferencije. Usp. Uputu Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenta *Redemptionis sacramentum* (25. 3. 2004.) br. 76. Usp. “Ispovijed za vrijeme mise?”, u: *Živo Vrelo*, 6 (2004) 36. Mislim da autor članka sudi rigoristički i vjerojatno nije tada poznavao uputu *Redemptionis sacramentum*, 76. Usp. KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENTA, *Sugestije i prijedlozi za proslavu Godine euharistije* (15. 10. 2004.).

sao je već sv. Ignacije Antiohijski (EE, 39).⁶ Euharistija stvara zajedništvo i uči zajedništvu. Sv. Pavao upozorava da se svi s euharistijskog stola moraju vratiti bratskom zajedništvu (usp. 1 Kor 11,17-34), jer su svi udovi jednog Kristova tijela. “Krist Gospodin posvetio je na svome stolu otajstvo našeg mira i jedinstva” (EE, 40). Tu je i temelj potreba zajedničkog slavlja euharistije u *Dan Gospodnji* jer je to i *dan Crkve*. Sudjelovanjem u nedjeljnom euharistijskom slavlju Crkva očituje svoju ulogu sakramenta jedinstva. Čuvanje i promicanje crkvenog jedinstva jest zadaća svakog vjernika a posebno svećenika. Iz euharistije izvire nužnost ekumenske zauzetosti. Isusova je euharistijska molitva upravo molitva “da svi budu jedno” (Iv 17,21). Svećenik koji bi bio prepreka promicanja crkvenog zajedništva bio bi nedostojan slavlja euharistije. Enciklika zato ističe nužnu spremnost svećenika dijeliti sakramente i vjernicima drugih kršćanskih Crkava, već prema uputama enciklike *Ut unum sint* i propisa Kanonskog prava i drugih uputa o ekumenskim odnosima.

Pastoralne upute za dolično slavlje

Enciklika nije propustila reći u bitnome i o “vanjskom uresu euharistijskog slavlja”. Ističe se odmah jednostavnost slavlja kako ga opisuju evanđelisti ali se ujedno naglašava *ozbiljnost* kojom Isus, u noći Posljednje večere, ustanovljuje taj veliki sakrament. Sve je vezano uz otajstvo Isusove osobe. Isus nije odbio *pomazanje dragocjenom pomasti* Marije, Lazarove sestre u Betaniji. Judi, koji je komentirao tobožnju nedopustivu rasipnost, kao moglo se utrošiti za siromahe, Isus je kazao: “Ta siromaha svagda imate uza se” (Mt 26,11). Učenicima nalaže da prema židovskom običaju slavlja Pashe sve *pomno priprave* u velikom blagovalištu za slavlje Posljednje večere. Svečano pjevaju psalme (*Hallel psalmi*, Ps 113-118; i tzv. *Veliki Hallel*, Ps 120-136). Euharistija je svečanost i zato se Crkva nije bojala “biti rasipna” ulažući svoja najbolja sredstva da bi izrazila svoje klanjanje i divljenje pred neizmjernim darom euharistije, tj. Kristove žrtve. I u euharistijskom slavlju Crkva siromaha je sačuvala uzvišenost i ozbiljnost slavlja često jednostavnim i simboličnom darovima. I siromasi su iz svoje zahvalnosti prinostili darove. I u susretu s različitim kulturama Crkva je slijedeći židovske tradicije s uzvišenom osjetljivošću na tragu Isusovih riječi i gesti razvila raznoliku baštinu u više kršćanskih liturgija. Sačuvana je jednostavnost znakova kojima se izražava trajni žrtveni karakter Isusove žrtve u slici euharistijske gozbe. To je “sveta” gozba. Posvećeni

⁶ Sv. Ignacije ANTIOHIJSKI, *Ad Smyrnaeos*, 8, u: PG, 5, 713.

darovi kruha i vina jesu "kruh andeoski". Sve ima karakter svečanosti. Zato slavlje prati bogata umjetnička baština koja pomaže doživjeti otajstvo svetosti. Slavlje euharistije zbog toga se ne smije svesti na puko banaliziranje, nekog drugovanja s Isusom ili puke uspomene na njegovu ljubav. Euharistija je *spomenčin Isusove žrtve na križu*, što znači da se obnavlja, istina na otajstven način, ista Isusova žrtva na Golgoti. Ona je objava Očeve ljubavi prema grešnom svijetu za koji Isus žrtvuje svoj život. "Ta on ni svoga Sina ne poštedje, nego ga za sve nas preda!" (Rim 8,32). "Uistinu, Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne nego da ima život vječni" (Iv 3,16). "Slavlje euharistije nije nikada nečije privatno vlasništvo, ni predvoditelja misnog slavlja ni zajednice u kojoj se otajstva slave." I "nikome nije dopušteno podcjenjivati to otajstvo povjereno našim rukama: ono je preveliko da bi si netko dopustio slobodu da s njim postupa prema vlastitoj prosudbi i bez poštivanja njegova svetog značaja i univerzalnosti" (EE, 52).

Dolično slaviti euharistiji proizlazi iz njezine naravi. Ona je djelo Božje i djelo Crkve. U njoj se događa naše spasenje. U njoj Crkva naviješta Krista, otkupiteljsku snagu svijeta. U njoj Crkva crpi svoje posvećenje, i pojedinca i zajednice. Zato euharistijsko otajstvo ne dopušta improviziranje, ograničavanje niti zloporabe. Euharistija se mora živjeti u cjelini. U slavlju Crkva izražava ono što ona jest: "jedna, sveta, katolička i apostolska, narod Božji, hram i obitelj Božja, tijelo i zaručnica Kristova, oživiljena Duhom Svetim; sveopći sakrament spasenja i hijerarhijsko strukturirano zajedništvo" (EE, 61). Krist sam u euharistiji sa svojom Crkvom kroči s nama kao naša snaga i naša popudbina, naša nada. Misterij euharistije je u rukama svećenika. Zato svaki koji slavi euharistiju stoji pred velikom odgovornošću (EE, 20). Euharistija je srce kršćanske vjere. Ona traži klanjanje, poštivanje, ozbiljnost i dostojanstvenost. Slaviti je znači naviještati otajstvo svetoga koje se kroz liturgijske znakove doživljava.⁷ Skrivena stvarnost objavljuje se u sakramentalnim znakovima.

Euharistija i blizina svetosti Božje

Iz svega već rečenoga jasno bi trebalo biti da se sam Bog uprisutnjuje u slavlju euharistijske Isusove žrtve. Ona je ujedno i proslava uskrslog Isusa jer se tako uprisutnjuje na svim oltarima svijeta. Ona nam navješćuje Boga ljubavi i svetosti. Zato svaki svećenik, koji slavi euharistiju, u svetim znakovima dodiruje svetost Boga, koji je i izvor naše sve-

⁷ Usp. Josef RATZINGER, *Razgovor o vjeri*, str. 111-118.

tosti. Zato svaki svećenik "prihvaća i odgovornost za svoje čine".⁸ Slavlje euharistije traži angažiranog svećenika. On mora sve činiti da euharistija bude doživljaj Boga. Stoga se mora sam mnogostruko pripravljeti na slavlje a kao pastir župne zajednice sve učiniti da euharistijsko slavlje bude događaj i za sve koji sudjeluju u slavlju.

Troje je što, u biti, omogućuje svečani i sveti doživljaj euharistijskog slavlja:

1. osobe koje organiziraju i predvode slavlje euharistije,
2. stvari ili svečani znakovi koji omogućuju doživjeti otajstvo Božje blizine i
3. sveti prostor u kojem se slavi euharistija.

Svećenik predsjedatelj slavlja

Već smo mnogo toga kazali o svećeniku. On mora biti svjestan euharistijskog otajstva koje slavi. Uvijek se iznova mora ozbiljnom molitvom, meditacijom i studijem pripravljeti na euharistijsko slavlje. On mora voditi računa o svim propisima vezanim za slavlje euharistije. Treba voditi računa o dva bitna dijela slavlja: služba riječi i euharistijska molitva. U prvom dijelu važnost treba dati čitanju u kojem trebaju sudjelovati vjernici, već prema ustaljenim propisima. Ali ta čitanja, budući da se naviješta riječ Božja, moraju biti razumljivo pročitana i u dobro pripremljenoj homiliji protumačena. Homilija je sastavni dio liturgijskog slavlja. Riječ Božja razgovijetno pročitana, u nizu događaja, vjernicima jednako uprisutnjuje Božja djela koja je Bog činio u povijesti da nas privede spasenju. S druge strane, euharistijska molitva koju moli svećenik *in persona Christi* čini prisutnim Isusovo otajstvo žrtve na križu i otajstvo darovane ljubavi, svoje tijelo i krv, u znakovima kruha i vina. Tu se traži duh poniznosti i klanjanja otajstvu što iskazujemo usklikom "tajna vjere". Znakove treba pratiti duboka vjera. Svaki pokret ruku, čitanje, glas, pjevanje i osjećaji moraju očitovati prisutnim vjernicima uzvišenost misterija vjere. Isus je tu u akciji da na svojim vjernicima dovrši djelo svoga spasenja. A on se tu, ne samo "ex opere operato", nego i po svećeniku daje osjetiti.

Stvari i svečani znakovi

Riječ je u svetom posudu i ruhu koji su vidljivi znakovi. Oni moraju biti izraz osjećaja za svetost, svete stvari, svete događaje. Tu svećeniku dolaze u pomoć mnogi suradnici u župnom pastoralu. Prije svega sveti

⁸ Kard. Vinko PULJIĆ, "Ljudskost ministerijalnog svećeništva", u: *Vjesnik dakovačke biskupije* 1 (2004), 24.

predmeti i crkva trebaju biti čisti. Posude i ruho treba po mogućnosti biti izraz jednostavnosti ali i zahvalnosti i osjećaja da Bogu pripada uzvišeni dar. Umjetnici koji kreiraju liturgijske predmete tu oduvijek sudjeluju. Zato je umjetnost vrlo važan dio u doličnom slavlju euharistije. Umjetnost koja je u službi što boljeg razumijevanja otajstva mora biti sakralna. Tu je važna uporaba simbola. Znakovi, slike, kipovi simboli su svete stvarnosti. Simbol priopćuje određene stvarnosti jasnim izricanjem. I sam svećenik *in persona Christi* jest simbol, *alter Christus*. Simbol je govor osjećaja, pjesništva, glazbe umjetnosti (crtež, kiparstvo i sl.). Simbol u liturgiji doziva u pamet razne pojmove, misli, događaje i osjećaje. On nudi objašnjenje, tumačenje jedne stvarnosti. Simbol u našem slučaju mora biti izraz sakralnosti, svetosti, misterija Božjeg djelovanja.⁹ Simbol treba pomoći razumijevanju “što Duh danas kaže Crkvi” (Otkr 2,7).¹⁰ Neka svatko pazi da svojim postupcima “ne žalosti Duha svetoga” (Ef 4,30).¹¹ Nakon koncilске konstitucije o obnovi liturgije *Sacrosanctum concilium* (4. 12. 1963.). Sveta kongregacija za obrede izdala je za našu temu nezaobilazni dokument *Uputa o štovanju euharistijskog misterija* (25. 5. 1967.).¹² Konkretnu uputu o provođenju liturgijske reforme o štovanju euharistijskog otajstva izdala je Sveta kongregacija za sakramente i bogoštovlje 1. travnja 1980. Cilj je dokumenta bio spriječiti zlorabe i dati konkretne upute za provođenje pokoncilске obnove liturgije.¹³ Tu je posebno naglašeno da vjernici imaju pravo na autentičnu liturgiju ali je naglasio da ne smije doći do “brkanja odgovarajućih uloga”.¹⁴ Ivan Pavao II. u svom *Pismu umjetnicima* naglašava: “Crkva treba umjetnost” i poziva umjetnike svih vrsta da kroza simbole Boga nevidljivoga učine bliskim, da duh liturgije i svetost misterija učine razumljivijim. Papa se obratio svim umjetnicima, glumcima, književnicima, glazbenicima, kiparima, arhitektima da pomognu svojim sposobnostima umjetničke izražajnosti prenijeti poruku spasenja današnjem čovjeku.¹⁵ Posebno je u liturgiji važna sakralna glazba. Smisao je glazbe u liturgiji da izrazi religiozne osjećaje. Kao znak upućuje glazba na svojstven način na drugu stvarnost. Glazba stvara zajednicu i stvara blag-

⁹ Usp. “Jezik simbola”, u: *Salezijanski vjesnik*, 5 (1986), 4-5.

¹⁰ Usp. Cyprian VAGAGGINI, *nav. dj.*, str. 34-58.

¹¹ IVAN PAVAO II., *Pismo svim biskupima Crkve o otajstvu i štovanju svete euharistije* (24. veljače 1980.), hrvatski prijevod: KS, *Večera Gospodnja*, br. 13, Zagreb 1982.

¹² Na hrvatskom jeziku izdana u seriji Dokumenti KS, br. 5, Zagreb 1967.

¹³ SVETA KONGREGACIJA ZA SAKRAMENTE I BOGOŠTOVLJE, *Uputa o nekim normama štovanja euharistijskog otajstva* (1. 4. 1980.), Hrvatski prijevod: KS, *Nepro-cjenjivi dar*, Zagreb 1982.

¹⁴ *Isto*, Uvod.

¹⁵ IVAN PAVAO II., *Pismo umjetnicima* (4. 4. 1999.), br. 12.

dansko ozračje. Ona je sastavni dio liturgije. Poželjno je da u liturgiji svi sudjeluju. Zato su mnogi glazbenici, na žalost, odustali od velikih kompozitorskih klasičnih djela i tražili jednostavnije oblike pučkog pjevanja u ime "aktivnog sudjelovanja" svih. Ali važno je reći da "jednostavna liturgija" ne smije ni u kojem slučaju biti jedna. Međutim, poželjno je sačuvati svečanost liturgije ponekad i uzvišenijim zbornim pjevanjem u kojem nije nužno da svi prisutni pjevaju.¹⁶ Problem je kod nas što se crkvena glazba sve više udaljuje od tradicionalnih oblika pjevanja. Novim oblicima glazbe sve se više daje prostora u liturgiji ali se isključuje svaka glazba koja ne bi poticala na sabranost i pobožnost. Zahvaljujući našim profesorima glazbe dobili smo upravo ovih dana novu crkvenu pjesmaricu *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* koja je uvažila i "Vlastitosti BKBiH".¹⁷ Crkva preporučuje i danas koralno pjevanje u crkvenim zajednicama koje imaju mogućnosti organizirati crkvene zborove, što su naši priređivači Slavko Topić i Niko Luburić uvažili.

Sveti prostor za liturgijsko slavlje

Kada je pitanje liturgijskog prostora, najvažnije je imati na umu da arhitekti i umjetnici, kojima se povjerava izgradnja i uređenje crkava, kapelica i drugih bogoslužnih prostora, moraju voditi računa da je riječ o "sakralnom prostoru". Svećenici ih na to moraju upozoriti. Građevina i izvanjnim a naročito unutarnjim uređenjem treba poticati osjećaj za sakralnost i sabranost. Unutarnji prostor morao bi cijelim svojim arhitektonskim i umjetničkim uređenjem smjerati euharistijskom središtu, tj. oltaru i svetohraništu. Zato je važno za svećenike da projekte gradnje povjeravaju stručnjacima koji imaju osjećaje za religioznu sakralnost. O tome su na zadnjem Teološko-pastoralnom tjednu u Zagrebu (27.-29. siječnja 2004.) izvrsna predavanja održali dr. Mirko Jozić (*Crkva i umjetnost*) i dr. Željka Čorak (*Likovna vrijednost hrvatskih sakralnih prostora*).

U cjelini uzeto dolično slaviti euharistiju, bilo to slavljem svete mise ili drugim oblicima, pohoda, klanjanja, svečanim procesijama s Presvetim itd., znači učiniti je ne vjerskim trijumfalizmom nego slaviti je tako da ona bude ugodno i radosno svečano slavlje događaja vjere od kojega pojedinac i Crkva živi.

¹⁶ Josef RATZINGER, *Razgovor o vjeri*, str. 119-121.

¹⁷ *Pjevajte Gospodu pjesmu novu. Hrvatska liturgijska pjesmarica*, Drugo popravljeno i dopunjeno izdanje, Priredio Institut za crkvenu glazbu Albe Vidaković KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, Glas Koncila, Zagreb, Vlastitosti BKBiH priredili Slavko Topić i Niko Luburić, Zagreb - Sarajevo 2003.